

7. Петушкова Л. А. Ненасильницьке спілкування як технологія побудови діалогу працівника соціальної сфери з клієнтом. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2016. № 1. С. 64–69.

8. Пошивак У. Мовні засоби ненасильницької комунікації в цифровому освітньому просторі (на прикладі спільноти УКУ). URL: <https://er.ucu.edu.ua/items/25eb74b6-196c-4fc8-bc36-926ab673b5e9> (дата звернення: 10.03.2026).

9. Федорець А., Чернега Є. Мистецтво миру. Як працює ненасильницьке спілкування. *The village*. 2019. URL: <https://www.the-village.com.ua/village/knowledge/simple-words/291403mistetstvo-miru-yak-pratsyue-nenasilnitske-spilkuvannya> (дата звернення: 10.03.2026).

Сергій Кокерчук
(м. Вінниця)

ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГУЦУЛЬСЬКИХ ДІАЛЕКТИЗМІВ У ТЕКСТАХ ПІСЕНЬ ФІІНКИ

У сучасній українській культурі пісенний дискурс – простір мовної творчості та стилістичних експериментів, у якому активно взаємодіють стилістично нейтральні та стилістично обмежені мовні одиниці, серед останніх і діалектизми.

Семантико-стилістичні параметри діалектної лексики українські мовознавці вивчають переважно на матеріалі художньої літератури (Я. Закревська, Й. Дзелівський, Г. Аркушин, Б. Кобилянський, В. Грещук), пісенний дискурс залишається поза дослідницьким фокусом, що й зумовлює **актуальність** наших студій.

Мета дослідження – проаналізувати лексико-семантичний та стилістичний потенціал гуцульських діалектизмів у текстах пісень Фіїнки.

Матеріалом дослідження стали гуцульські діалектизми, дібрані з текстів пісень сучасної української виконавиці Фіїнки [4]. У процесі аналізу діалектизмів використано «Тлумачний словник гуцульських говірок» П. Гавука [1] та «Гуцульські говірки. Короткий словник» (за ред. Я. Закревської) [2].

Традиційно серед лексичних діалектизмів розмежовують власне лексичні, лексико-семантичні та етнографічні. У досліджених текстах пісень наявні діалектизми всіх трьох зазначених груп, однак найпоширенішою з них є група **власне лексичних діалектизмів**. Такі слова відображають різні сфери гуцульського середовища, саме тому семантична структура діалектизмів цієї групи доволі розлога.

У піснях Фіїнки зафіксовано власне лексичні діалектизми різних тематичних груп. Цікавою є група антропономінативних власне лексичних діалектизмів. Передусім до цієї групи варто віднести сам сценічний псевдонім виконавиці – Фіїнка. Він походить від діалектного слова *фійна* (*філина*, *фіна*), що означає ‘хрещениця, похресниця’, із додаванням зменшено-пестливого суфікса -к-. У досліджених пісенних текстах також функціонують інші антропономінативні лексеми. Зокрема, у рядку *Всі нанашки світлі свічки, паліт печі на калачі* (Культура) використано слово *нанашки* ‘хрещені батьки’. Уживаним є слово *легінь* ‘парубок’: *Йой, дівчєта, чисто гину, всьо, вмираю / Коли легінь вуса має* (Довбуш). З-поміж слів цієї групи

часто натрапляємо на лексеми *бахур* ‘підліток, хлопчик, бешкетник, пустун’ (Цілюватись) та *вар’ят* ‘божевільний, несамовитий, дивак’ (Цілюватись).

Окрему групу власне лексичних діалектизмів у піснях Фіїнки становлять слова-назви одягу та взуття, які репрезентують традиційні елементи гуцульського побуту. Наприклад, у рядку *Постоли на ноги взула* (Культура) використано слово *постоли* ‘традиційне взуття горян’. У реченні *Бо в мене гачі від Гучі* функціонує лексема *гачі* ‘штани: чоловічі, хлопчачі’ (Гачі від Гучі). У піснях трапляються також слова *мешти* ‘туфлі; жіноче або чоловіче взуття’ (Довбуш) та *нагавиці* ‘штани’ (Наше злото).

Інші тематичні групи власне лексичних діалектизмів у проаналізованих піснях Ірини Вихованець менш розлогі і представлені поодинокими лексемами. Серед них такі групи слів:

– діалектизми на позначення рослин і тварин: *А там ростут афини, афини / В лісі за горбом* (Афини) (*афини* ‘чорниці’); *Ой, гуцулко, гуцуляно, / Чічко прехороша» чічка*, що означає ‘квітка’, іноді ‘квітка як прикраса до волосся’;

– слова-назви природних явищ, наприклад, слово *студінь* означає ‘холод, холоднеча’ (Коледа), лексема *ватра* має значення ‘багаття, вогнище’: *В нас всьо – ватра, всьо – вогень* (Ватра-вогень);

– просторово-ландшафтна лексика, зокрема, слова, пов’язані з гірським середовищем, як-от: *полонина* ‘високогірне пасовище’: *А як вітер з полонини зарева, як свисне* (Гуцулія рулит), *плай* ‘гірська стежка; дорога в горах’: *Гей, над плаєм, над високим / Розсипались зорі* (Гуцулянка);

– діалектна лексика на позначення дії та поведінки: дієслова *валансатиси* означає ‘волочитися, дармувати час’ (До танцю), *ймити* ‘впіймати, зловити’ (Довбуш), *пилюватись* ‘квапитися, поспішати’ (Цілюватись), (Афини), *заскобитати* ‘лоскотати’ (Довбуш), *газдувати* ‘господарювати’ (Наше злото).

Наступний різновид лексичних діалектизмів – лексико-семантичні. Це слова, які збігаються за звучанням із літературними, але відрізняються значенням. Вони рідше трапляються в досліджених текстах пісень. Наприклад, діалектизм *вбрати, вбиратися* ‘одягати, одягатися’: *А я, люди, вмю файно си вбирати* (Гачі від Гучі). У літературній мові ця лексема має декілька значень, одне з яких «втягати щось всередину, насичуватися чим-небудь».

З-поміж діалектизмів цієї групи Фіїнка часто вживає *набуватися* ‘веселитися; проводити гарно час, перебуваючи в гостях; частуватися’ та *набуток* ‘гостина, забава’: «*Заспіває про набутки – бис-те набувались*» (Ватра-вогонь). У літературній мові дієслово *набуватися* означає «бути довго, досхоchu з ким-небудь або де-небудь», а слово *набуток* – «те, що набувають працею, затрачаючи силу й енергію».

Окрім зазначених вище, у текстах пісень функціонують й такі лексико-семантичні діалектизми: *груба* ‘вагітна жінка’: *Отилиласи корова, впоросиласи свиня / Ти приїхав з заробітків, а у хаті груба я* (Груба), поруч з літературним значенням «піч, що служить для опалювання приміщення», *грушка* ‘зібрання людей ввечері біля хати покійника, яке супроводжується іграми, жартами, розвагами, щоб віддати йому шану’: *А ек всьо скінчитси / Зробіт мені Грушку* (Грушка), яке має літературне значення «садове і лісове фруктове дерево з темно-зеленим цупким листям та плодами, що переважно мають форму заокругленого конуса».

Безумовно, найколеритнішим різновидом діалектної лексики постає етнографічна лексика. Фіїнка широко послуговується цією групою діалектизмів. Найуживанішими в її піснях є етнографізми, що слугують номінаціями гуцульського краю та його мешканців. Наприклад, *Гуцулія* ‘район гірських шумливих річок і потоків’ (Гуцулія рулит), *гуцул* ‘представник етнографічної групи українців, які живуть у гірській місцевості Західної України, а також сусідніх держав’ (Культура; Гуцулія рулит), *гуцулка*, *гуцулянка* ‘дівчина з Гуцульщини’ (Гуцулянка).

У піснях Фіїнки також фіксуємо етнографізми, що слугують назвами одягу та побутових предметів, як-от: *кеттар* ‘гуцульський короткий козушок без рукавів’ (Гачі від Гучі), *ліжник* ‘гуцульська вовняна ковдра з мистецькими візерунками’ (Культура; Груба), *топірець* ‘вид сокири для тесання, тесло; металевий або дерев’яний, з довгою ручкою прикрашений орнаментом’ (Довбуш), *бартка* ‘топірець із металевими кінцівками, який ще й слугував для підпирання при ходьбі’ (Не журімоси).

Групу етнографізмів для позначення музичних інструментів представляє лексема *трембіта* ‘народний духовий інструмент у вигляді дерев’яної труби довжиною до 3 м, зроблена зі смерекового дерева, обвита березовою корою’ (Гуцулянка).

Стилістичний аналіз діалектизмів у піснях Фіїнки засвідчив широкий спектр функцій, які вони виконують. На нашу думку, фронтальною функцією діалектизмів у складі української мови загалом є функція «мовної природності („це моя мова, і чому я маю її соромитися?“), небажання пристосуватися до особливостей іншого, нехай і „правильного“, соціолекту [3, с. 279]». Ця функція гуцулізмів виразно простежується у творчості співачки Фіїнки. У тексті композиції «Наше злото» виконавиця фактично пояснює власну мовну позицію та підкреслює природність використання діалектного мовлення: *Дечко, путню, розпаль, протвінь я наповню словом! / Й буду запікати разом єдну рідну мову! [...] Яков я мовов говорю? Та народною! / Не з документів, не з правил, а природною! / Тако ек дома навчили, такої й я утинала! / Для мене мама сей говір із молоком передала!* [4].

Крім функції мовної природності, у текстах пісень Фіїнки гуцульські діалектизми реалізують й інші функції:

- стилізація художнього мовлення, оскільки сприяють формуванню образу оповідача – носія гуцульської говірки;
- створення місцевого мовного колориту (діалектні слова відтворюють мовне середовище Карпатського регіону та надають тексту виразного етнолінгвістичного забарвлення);
- номінативно-пізнавальну функцію, що полягає в називанні сегментів позамовної дійсності, для позначення яких літературна мова не має точних однослівних відповідників;
- функцію етнографічної достовірності (діалектизми відтворюють мовні особливості регіону та вводять у текст елементи традиційної культури, унаслідок чого зображувана дійсність сприймається автентичніше).

Отже, у пісенних текстах Фіїнки гуцульські діалектизми становлять цілісну й системно організовану лексичну групу, яка відображає різні сфери життя гуцульського середовища. Їх використання має свідомий характер і сприяє відтворенню природності мовлення, а також формуванню виразного мовного образу.

Література

1. Гавука П. Д. Тлумачний словник гуцульських говірок. Косів: Писаний Камінь, 2017. 296 с.
2. Гуцульські говірки. Короткий словник / відп. ред. Я. Закревська. Львів, 1997. 232 с.
3. Шеремета Н. П. Діалектизми як стилістичний засіб у сучасних пісенних текстах. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів*. Вип. 21. Кам'янець-Подільський, 2022. С. 279–280.
4. FIINKA. *Тексти народних та сучасних українських пісень*. URL: <https://pisni.in.ua/fiyinka>

Марія Крива
(*м. Вінниця*)

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АТРИБУТИВНИХ СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНИХ ВІДНОШЕНЬ В УКРАЇНСЬКОМУ СЛОВОСПОЛУЧЕННІ

Проблема визначення словосполучення є актуальною на сучасному етапі лінгвістичної науки. Протягом століть дослідники неоднозначно розуміли і тлумачили його сутність, статус, граматичну природу, по-різному кваліфікували його основні ознаки, сферу існування, загальне призначення та конкретні функції: до XIX ст. мовознавці вважали словосполучення основною синтаксичною одиницею, починаючи з XIX ст. увага вчених із словосполучення переходить на речення, і вже наприкінці XIX ст. інтерес до словосполучення відроджується.

Метою дослідження є характеристика функціонування атрибутивних відношень в українському словосполученні, визначення особливостей їх вияву в реченнях.

Словосполученню притаманна певна семантико-синтаксична організація, яка виявляється у смислових взаємозв'язках між його компонентами [1, с. 207].

Атрибутивні відношення, які є одним з найбільш поширених типів семантико-синтаксичних відношень, виникають у словосполученнях із підрядним синтаксичним зв'язком, тож на загальному тлі розглянемо саме підрядні словосполучення. Погляди мовознавців щодо типів семантико-синтаксичних відношень розділилися, і на сучасному етапі лінгвістичної науки можна виділити два основні підходи.

Першого підходу дотримуються К. Ф. Шульжук, І. Р. Вихованець, у межах підрядних словосполучень виділяючи атрибутивні, субстанціальні та адвербіальні. На думку цих дослідників, атрибутивними є такі відношення, де головне слово позначає предмет, а залежне – ознаку цього предмета. Залежним компонентом є насамперед прикметник, займенник, дієприкметник, а також іменник у непрямому відмінку, інфінітив, прислівник: *дерев'яний будинок, серйозна людина, моя книжка, бажання малювати, жага співати, надія танцювати, футбол по-американськи,*